

Gelişmiş Ülkelerde Kademeli Eğitim Var mı?

Sorumuz şu: 4+4+4 eğitim sistemi ile ilgili kanun teklifinde sunulan gerekçeler yeterli ve ikna edici mi? Bu yazıda, sunulan gerekçelerin yeterli ve ikna edici olmadığını göreceksiniz. Buna ek olarak, Milli Eğitim Bakanı Ömer Dinçer'in TÜSİAD'a sorduğu "Dünyada kesintisiz eğitimi uygulayan kaç tane ülke var?" sorusuna da kısmen yanıt bulacaksınız: Eğitim konusunda en gelişmiş ülkelerin çoğunda kesintisiz ve zorunlu eğitim var. Mesleki eğitim ise kanun teklifinde önerildiği gibi zorunlu eğitim tamamlanmadan değil, aksine zorunlu eğitim tamamlandıktan sonra veriliyor. Eğitimde örnek almamız gereken ülkeler, 4+4+4 kanun teklifinde sunulduğu gibi ABD, Fransa ve İngiltere olmamalı. Eğer örnek alacaksak, eğitimde en başarılı ülkeler olarak kabul edilen Avustralya, Yeni Zelanda, Finlandiya ve Danimarka'nın eğitim sistemlerini örnek alabiliriz.

4+4+4 Kanun Teklifinin Gerekçeleri

Şimdi gelin 4 + 4 + 4 eğitim sisteminin gerekçelerine bir bakalım. TBMM'ye sunulan kanun teklifindeki ^[1] gerekçeler kısaca şöyle:

1. 8 senelik kesintisiz eğitim sistemi "sağlıklı ve verimli bir eğitim ortamının oluşturulması adına ciddi sorunlara neden olmuş ve olmaktadır" (sf. 7)
  - a. 6-7 yaşındaki çocuklarla "13-14 yaşlarında fiziksel ve ruhsal kimliğinin şekillenme aşamasındaki sancıları yaşayan bir ergenlik dönemi öğrencisinin" aynı "okul ortamında" bulunması sakıncalıdır.
  - b. "Kırsal kesimde kesintisiz eğitim nedeniyle pek çok köy okulu işlevsiz" kalmakta, "fiziki şartların yetersizliği nedeniyle" sorunlar yaşamakta, küçük yaşlardaki öğrenciler yatılı okullar ve taşınmalı eğitim sistemi nedeniyle eziyet çekmektedir.
  - c. Kesintisiz eğitim sistemi "mesleki eğitime darbe" vurmaktadır. [sf. 9]
2. Çağdaş ve gelişmiş ülkeler incelendiğinde "eğitim sürecini tek bir aşamada düzenlemek yerine, öğrencilerin yaş grupları ve fiziksel özellikleri temelinde bir kademelendirmenin tercih edildiği görülmektedir." Örnek verilen ülkeler: ABD, İngiltere ve Fransa. (sf. 7-8)

Gördüğümüz gibi kanun teklifindeki gerekçeler iki grupta toplanıyor. Birincisi, 8 yıllık kesintisiz eğitimin yarattığı "sorunları" gidermek, ikincisi ise gelişmiş ülkelerdeki kademeli eğitim sistemini uygulamak. Ancak bu gerekçelerin hiç biri yeterli değil. Tek tek bakalım.

- **1-a.** 6-7 yaşındaki çocuklarla 13-14 yaşlarındaki çocukların aynı okul ortamında olmalarının bazı sakıncaları olabileceği doğru. Ancak, bunun için kesintili eğitim sistemine geçmek gerekmiyor. Mevcut sistem altında da gerekli alt yapı yatırımları yapılarak farklı yaş gruplarındaki öğrencilerin farklı okul binalarında okuması sağlanabilir. Zaten 4+4+4 sisteminin uygulanabilmesi için de bu fiziki şartların sağlanması gerekecek. Öğrencilerin farklı bir okul binasına/bahçesine geçmesi ilk öğretimin iki kademeye ayrılmasını gerektirmez.
- **1-b.** Aynı şekilde, kırsal kesimdeki sorunlar da eğitim yapısını değiştirmeden sadece gerekli fiziki ortamın sağlanması ve daha fazla öğretmen istihdamı ile ortadan kaldırılabilir. Öğrencinin, ilk 4 seneyi köyünde, sonraki 4 seneyi ise yakındaki bir ilçede okuması için öğretim sistemini değiştirmek ve kesintili hale getirmek gerekmez.
- **1-c.** Sunulan kanun teklifine göre 8 senelik kesintisiz eğitim sisteminin yarattığı en büyük "sorun" bu sistemin "mesleki eğitime darbe" vurması. Dolayısıyla, bu gerekçeyi daha dikkatli bir biçimde incelemek gerekiyor.

Mesleki eğitim

Kanun teklifi haklı olarak mesleki eğitimin önemine değiniyor ve bir buçuk sayfa boyunca 4+4+4 sistemin mesleki eğitimi iyileştireceğini anlatmaya çabılıyor. Şimdi kanun teklifinden ilgili bölümleri dikkatlice inceleyelim, bakalım hakikaten mesleki eğitimin iyileşmesi için 8 yıllık kesintisiz eğitim sisteminden vazgeçmek gerekiyor mu?

Kanun teklifindeki ifadeler şöyle:

“Mesleki eğitiminden arzu edilen düzeyde yararlanabilmek için, öğrencinin ilgi ve beceri alanlarının küçük yaşlardan itibaren tespit edilerek gerekli yöneltme ve yönlendirmelerin yapılması şarttır. [...] 14 yaşını bitirene kadar henüz hiçbir meslek dalına yönelik temel ve hazırlayıcı eğitim almamış bir öğrencinin, bu yaştan sonra yapılacak yöneltme ve yönlendirmeler sonucunda alacağı mesleki eğitim arzu edilen kaliteyi sağlamaktan uzak olacaktır.” (sf. 9)

Soru şu: “Öğrencinin ilgi ve beceri alanlarının küçük yaşlardan itibaren tespit edilerek gerekli yöneltme ve yönlendirmelerin yapılması” için eğitim sistemini değiştirmeye gerek var mıdır? Cevap: Yoktur, çünkü öğrencilerin ilgi ve beceri alanları mevcut sistem altında da belirlenebilir. Müfredatın değiştirilmesi, rehberlik eğitimine önem verilmesi ve seçmeli derslerin artırılması öğrencilerin ilgi ve beceri alanlarının belirlenmesi ve gerekli yönlendirmelerin yapılması için yeterlidir. Bunun için 4+4+4 eğitim sistemine geçmeye gerek yoktur.

Tabii kanun teklifi örtük olarak ilköğretim ikinci kademedede (yani 10-14 yaş arası öğrenciler için) meslek okulları benzeri okulları uygulamaya koymayı amaçlıyor olabilir. En azından teklif bunun önünü açıyor. Eğer böyle bir plan varsa, şunu not etmekte fayda var: 10-14 yaş arasındaki öğrencilerin meslek okullarına gitmesinin sakıncaları olabilir. Teklifte de belirtildiği gibi henüz kişilikleri yeni şekillenmekte olan bu çocukları belirli bir meslek eğitimine tabi tutmak, kanun teklifinin amaçlarından biri olan “öğrencilerin ilgi ve beceri alanlarının belirlenmesi ve gerekli rehberlik eğitiminin verilmesi” amacıyla çelişmektedir. 10-14 yaşlarındaki çocuklara tek bir meslek eğitimi vermek, öğrencilerin 6-10 yaşları arasında gelecekte yapacakları işe karar vermiş olmalarını gerektirir ki bu mümkün olmadığı gibi sakıncalıdır. Sakıncalıdır, çünkü böyle bir yöntem gelişme aşamasındaki çocukların geleceğini ipotek altına alacak ve yetilerini ve becerilerini çeşitlendirmelerine izin vermeyecektir. Aşağıda da göreceğiniz gibi, kanun teklifinde örnek alınan gelişmiş ülkelerde de mesleki eğitim genelde 8-10 senelik zorunlu eğitimin ardından veriliyor.

Kanun teklifi 8 yıllık kesintisiz eğitim sisteminin öğrencileri “14 yaşına kadar bir belirsizliğin içinde” tuttuğunu (sf. 9) ve “rehberlik desteğinden yoksun bırak”tığını (sf. 10) da söylüyor. Yukarıda da belirttiğim gibi, bu 8 yıllık kesintisiz eğitim sisteminden değil, mevcut eğitim sisteminde gerekli rehberlik hizmetlerinin verilmemesinden, seçmeli derslerin azlığından ve bu konularda yeterli eğitim elemanının olmamasından kaynaklanıyor. Dolayısıyla, mevcut eğitim sistemi değiştirilmeden, müfredat, seçmeli dersler, rehberlik ve öğretmen kadrosu ile ilgili düzenlemeler yapılarak bu sorunun üstesinden gelinebilir ve mevcut sistem kanun teklifinde vurgulandığı gibi “çeşitli meslek dallarına yönelik eğitimi de içerecek biçimde” (sf. 10) yeniden yapılandırılabilir. Bunların yapılması için 4+4+4 formülüne ihtiyaç yoktur.

Özetle, kanun teklifinde sunulan birinci grup gerekçeler, mevcut kesintisiz eğitim sisteminin değiştirilmesini gerektirmiyor, ancak eğitimin içeriğinin yeniden düzenlenmesini

gerektiriyor. Dolayısıyla kanun teklifi, neden 8 yıllık kesintisiz eğitimin sonlandırılması gerektiğini ve neden bunun yerine 4+4+4 eğitim sisteminin gelmesi gerektiğini açıklamıyor.

Zorunlu, Kesintisiz ve Kademeli Eğitim

4+4+4 sistemi için ikinci temel gerekçe, ABD, İngiltere ve Fransa gibi çağdaş ve gelişmiş ülkelerin kademeli bir eğitim sistemi uygulaması. Bu gerekçeyi ele almadan önce zorunlu, kesintisiz ve kademeli eğitim kavramlarını açıklığa kavuşturmakta fayda var, çünkü kanun teklifi bu kavramlar konusunda kafa karışıklığına neden oluyor. Eğitimin zorunlu mu olduğu sorusu, eğitimin kesintisiz veya kademeli olmasından farklı bir soru. 4+4+4 kanun teklifi zorunlu eğitimin "kademeli bir yapıya" kavuşturulmasını istemektedir. Bu amaçla uyumlu olarak, "kesintisiz eğitim" vurgusunun 5/1/1961 tarihli ve 222 sayılı ilk öğretim kanununun ilgili maddelerinden kaldırılması istenmektedir. Önerilen düzenlemeye göre ilköğretim iki kademedен oluşacaktır: Dört yıl süreli *ilköğretim birinci kademe* ve dört yıl süreli *ilköğretim ikinci kademe*. Dolayısıyla, kanun teklifi ilköğretimin kesintisiz bir şekilde 8 yıl boyunca tek bir okulda değil, 4'er yıllık iki ayrı okulda gerçekleşmesini istemektedir. Ancak, kanun teklifi ilköğretimin iki ayrı okulda/kademede yapılmasını zorunlu da tutmamaktadır: teklife göre "fiziki, coğrafi ve ekonomik gerekçelerle" ilköğretim birinci ve ikinci kademe birleştirilerek de verilebilecektir. Bunlara ek olarak, kanun teklifinin mesleki eğitime yaptığı vurgu göz önüne alınırsa, teklifin ilköğretim ikinci kademedē mesleki eğitim verilmesinin önünü açmak istediği de anlaşılmaktadır.

Şimdi teklifte örnek olarak gösterilen ülkelerdeki duruma bir bakalım: Eyaletten eyalete farklılık gösterse de, ABD'de ilköğretim birinci kademe (elementary school) genellikle 5 yıldır, ikinci kademe ise (middle school veya junior high school) 3 yıldır. Ne var ki, kesintisiz eğitim veren 8 yıllık okullar da bulunmaktadır. Zorunlu eğitim de eyaletten eyalete farklılık göstermekle birlikte ortalama olarak zorunlu eğitimin 10 yıl civarında olduğu söylenebilir. ABD'de mesleki eğitim ancak zorunlu eğitimin tamamlanmasından sonra verilmektedir. Yani, 4+4+4 kanun teklifinde önerildiği gibi ilköğretim ikinci kademedē mesleki eğitim verilmemektedir. ^[2] Benzer bir biçimde, İngiltere ve Fransa'da da ilköğretim iki kademedен oluşmaktadır. Zorunlu eğitim ise 10 yıldır. Mesleki eğitim 10 yıllık zorunlu eğitimin tamamlanmasından sonra verilmektedir. ^[3] Özetle, kanun teklifinde örnek alınan ülkelerde *zorunlu eğitim* 10 yıldır ve ilköğretim kademelidir ancak mesleki eğitim zorunlu eğitimden sonra verilmektedir. Eğer kanun teklifinde önerildiği gibi bu ülkeleri örnek alacak olsak, zorunlu eğitimin süresini 8 yıldan 10 yıla uzatmamız ve mesleki eğitimi ancak zorunlu eğitimden sonra vermemiz uygun olacaktır. Bu ülke örnekleri, zorunlu eğitimin süresi ve mesleki eğitimin zamanı konusunda kanun teklifinde yapılan öneriyle çelişmektedir.

Gelişmiş Ülkelerde kesintisiz eğitim

Çağdaş ve gelişmiş ülkelerin kademeli bir eğitim sistemi uyguladığına dair gerekçe iki varsayım yapıyor. Birincisi, gelişmiş ülkelerin kademeli eğitim sistemine sahip olduklarını

varsayıyor. İkincisi, gelişmiş ülkeler gibi olmak için onlar gibi kademeli eğitim sistemine sahip olmamız gerektiğini varsayıyor. Bu ikinci varsayımın geçerli olduğunu kabul etsek bile, birinci varsayım tartışmalıdır. OECD'nin eğitim raporlarında (ve eğitim kalitesini ölçen uluslararası PISA testlerinde ^[4]) kanun teklifinde örnek verilen ülkeler olan ABD, İngiltere ve Fransa'dan çok daha başarılı olduğu gözükten ülkeler kesintisiz eğitim sistemine sahiptir. Aşağıdaki, tablo çeşitli ülkelerin *Legatum Refah Endeksi*'ndeki sıralamalarını gösteriyor. Tabii bu tabloda bizi asıl ilgilendiren eğitim sıralamaları ama gelişmişlik sıralamalarına da bir göz atmanızda fayda var.

2011 Legatum Refah Endeksi				
	Genel Gelişmişlik	Eğitim	Genel Refah	Sosyal Sermaye
	sıra	sıra	sıra	sıra
Avustralya	3	1	5	4
Yeni Zelanda	4	2	4	3
Finlandiya	7	3	6	6
Danimarka	2	5	2	2
ABD	10	13	12	9
Fransa	18	16	19	36
İngiltere	13	19	14	12
Almanya	15	27	15	15
Türkiye	75	76	79	99

Kaynak: <http://www.prosperity.com/>

Eğitim durumu en iyi olan ülkeler Avustralya, Yeni Zelanda, Finlandiya ve Danimarka (OECD ve BM verileri de bu tabloyla uyumlu). Bu ülkeler genel gelişmişlik sıralamasında da ABD, Fransa, İngiltere ve Türkiye'nin önünde yer alıyor. Dolayısıyla, eğer kanun teklifinde belirtildiği gibi gelişmiş ülkeleri örnek alacak olsak Avustralya, Yeni Zelanda, Finlandiya ve Danimarka'yı örnek almamızda fayda olabilir. Bu ülkelerde eğitim şu şekilde düzenlenmiş durumda:

- Avustralya'da 10 yıl zorunlu eğitim var. Avustralya'nın çeşitli bölgelerinde eğitim farklı şekillerde düzenlenmiş ancak ilköğretim *minimum* kesintisiz 6 yıl sürüyor. Queensland'da, Güney ve Batı Avustralya'da ise ilköğretim kesintisiz 7 yıl sürüyor. İlköğretimi takiben seçmeli dersler çeşitlendiriliyor. Mesleki eğitim ise 10 yıllık kesintisiz eğitimden sonra başlıyor. ^[5]
- Yeni Zelanda'da 10 yıl zorunlu eğitim var. 1989 tarihli yasaya göre ebeveynler 6-16 yaş arasındaki çocukların her gün okula gitmesini sağlamak zorunda. Yeni Zelanda Eğitim Bakanlığı bunun sağlanması için gerekli uyarı, önlem ve önerileri listeliyor. Yeni Zelanda'da birkaç okul tipi var. En kısa süreli kesintisiz eğitim veren okullar 6 yıllık, ancak yaygın okul tipi 8 yıllık kesintisiz veren ilköğretim okulu. Mesleki eğitim zorunlu eğitimin son yıllarında başlıyor. ^[6]

- Finlandiya'da 9 yıl zorunlu eğitim var ve ilköğretim kesintisiz 9 yıl sürüyor. Mesleki eğitim zorunlu eğitimden sonra başlıyor. Finlandiya bu eğitim sistemine 1980'lerde geçmiş ve günümüzde eğitimde örnek ülkelerden biri olarak kabul ediliyor. [7]. [9]
- Danimarka'da 9 yıl zorunlu eğitim var ve ilköğretim kesintisiz 9 yıl sürüyor. Mesleki eğitim zorunlu eğitimden sonra başlıyor. Ancak, Danimarka okulu değil, eğitimi zorunlu tutuyor. Kabul edilen standartların sağlanmasını ve öğrencilerin yeterli eğitimi almasını sağlamak için gerekli denetimleri yapıyor. [8]

Özetle, kanun teklifinde sunulan “gelişmiş ülkelere benzeyelim” gerekçesi de ikna edici değil! Eğitimde başarılı olan çağdaş ve gelişmiş ülkelerin hepsi teklif edildiği gibi kademeli ve mesleki eğitimin erken başladığı eğitim sistemlerine sahip değil! Bu ülkelere baktığımızda kesintisiz ve zorunlu eğitimin en az 6 yıl ama yaygın olarak 8-9 yıl olduğunu, mesleki eğitimin ise 10. yıldan önce başlamadığını görüyoruz. Bu bilgiler kanun teklifindeki kademeli eğitim ve mesleki eğitimin erken başlatılması önerileriyle çelişiyor.

Üstelik eğitimde başarıyı sağlayan bu ülkelerde sadece öğrencinin kaç yıl eğitim alacağına değil, nasıl eğitim alacağına da çok kafa yoruluyor. Kaliteli eğitimi sağlamak için öğretmen eğitimine ve öğretmenlerin yaşam standartlarına ülkemizde olduğundan çok daha fazla önem veriliyor. Son olarak not etmek gerekir ki, bu ülkeler ABD, Fransa ve İngiltere gibi ülkelerde de örnek ülkeler olarak görülüyor. Örneğin, son yıllarda ABD'de, Finlandiya eğitim sisteminden neler öğrenilebileceği tartışılıyor. [9]

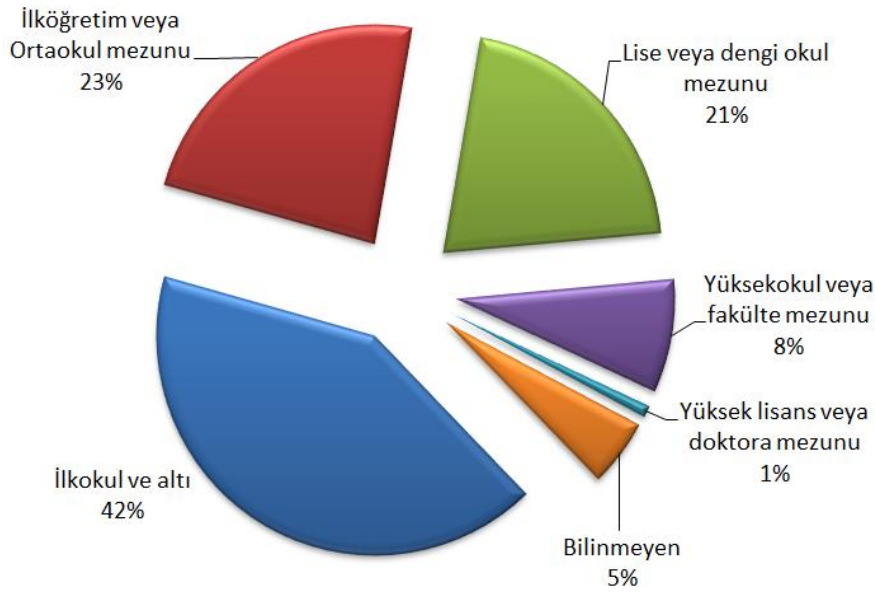
Belki 4+4+4 sisteminin ardında başka gerekçeler de vardır ama bunlar kanun teklifinde belirtilmemiş. Teklifte sunulan gerekçeler ise yeterli değil. Bu sebeple, neden 4+4+4 sistemine geçtiğimizi bu kanun teklifine bakarak anlamak da mümkün değil.

Özetle, bu veriler, kanun teklifinin gerekçelerinin yeterli ve ikna edici olmadığını gösteriyor. Ama daha da önemlisi, bu konuda daha detaylı bir çalışmaya ihtiyaç olduğunu açıkça ortaya koyuyor. Eğitim gibi ülkemiz geleceği açısından çok önemli olan bir konuda, kanun teklifinde bulunan türden değişiklikleri yapmadan önce, konunun detaylıca incelenmesi ve etraflıca tartışılması gerekiyor. Tabii eğitim sistemindeki değişikliklerin aceleyle getirilmemesinin de fayda olacağı çok açık.

Eğitimdeki durumumuzu da hatırlayalım

Son olarak, aşikâr olanı söylemekte fayda var. Aşağıdaki grafik Türkiye'de 15 yaş üstü nüfusun eğitim durumunu özetliyor.

Şekil 1: 15+ yaş Eğitim Durumu, 2010 (Kaynak: TÜİK)

Görüldüğü gibi, 15 üstü yaş nüfusun %42'si ilköğretim ve altı seviyede eğitime sahip. Yani 4 yıldan fazla eğitim alamamış bir insan ordumuz var. 8 yıllık eğitim sistemi bu tabloyu iyileştirmeye başlamıştı. Bu sebeple, eğer yukarıdakilerden başka gerekçeleri yoksa, bu kanun teklifini yapanların tekliflerini gözden geçirmelerinde fayda var. Bunu 8 yıllık sistemimiz iyi olduğu, hiç sorunu olmadığı için falan söylemiyorum. Eğitim sistemimiz yetersiz. Ama eğitim sistemini düzeltmenin yolu, böyle alt yapısı hazır olmayan, işleri daha da karıştıracak bir makyaj yapmaktan değil, öncelikli olarak eğitimin içeriğini iyileştirmekten geçiyor.

Notlar:

[1] <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/2/2-0358.pdf>

[2] <http://www.infoplease.com/ipa/A0112617.html>

[3] Fransa: <http://midipyreneessouth.angloinfo.com/countries/france/schooling.asp>
İngiltere: <http://www.education.gov.uk/>

[4] <http://www.pisa.oecd.org>

[5] Avusturalya: <http://www.ausitaleem.com.pk/australian-education-system.shtml>

[6] Yeni Zelanda: <http://www.minedu.govt.nz/NZEducation.aspx> Okul tipleri: <http://www.minedu.govt.nz/Parents/AllAges/EducationInNZ/SchoolsInNewZealand/YearLevels.aspx>

[7] Finlandiya: <http://www.minedu.fi/OPM/?lang=en>

Finlandiya eğitim sistemi:

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/koulutusjaerjestelmae/liitt eet/finnish_education.pdf

Ari Antikainen & Anne Luukkainen, "Twenty- five Years of Educational Reform Initiatives in Finland", <http://goo.gl/nsnyy> Erişim: 25 Şubat 2012

Ekinci, A. Ve Ö. M. Öter (2010) Finlandiya'da Eğitim ve Öğretmen Yerleştirme Sistemi, http://duabpo.dicle.edu.tr/oygem/dosya/Finlandiya_Raporu.pdf , Erişim: 25 Şubat 2012

[8] Danimarka: <http://eng.uvm.dk/Education>

[9] Örneğin: Darling-Hammond, L., "What we can learn from Finland's successful school reform", <http://www.nea.org/home/40991.htm> , Erişim: 25 Şubat 2012

Ravitch, D., "What Can We Learn From Finland?", [http://blogs.edweek.org/edweek/Bridging-](http://blogs.edweek.org/edweek/Bridging-Differences/2011/10/what_can_we_learn_from_finland.html)

[Differences/2011/10/what_can_we_learn_from_finland.html](http://blogs.edweek.org/edweek/Bridging-Differences/2011/10/what_can_we_learn_from_finland.html) , Erişim: 25 Şubat 2012.

Ayrıca bak: <http://www.finnishlessons.com/>